

PRIKAZI

Adolf Adam: UVOD U KATOLIČKU LITURGIJU
Hrvatski institut za liturgijski pastoral: Zadar, 1993.

Nakon *Liturgike* Dragutina Kniewalda (Zagreb, 1937.), donekle *Liturgijske obnove u Hrvatskoj* Jure Radića (Makarska, 1966.), posebno komentara konstitucije o svetoj liturgiji *Sacrosanctum Concilium* (Zagreb, 1985.) i nekoliko skriptata za predmet liturgike na našim teološkim učilištima (tiskane ciklostilskom tehnikom), ako izuzmemo brojne članke u časopisima i *Zbornik* jednog pastoralno-teološkog tečaja posvećenog liturgijskoj obnovi, nismo imali knjige, upravo manuala, udžbenika izdana knjigotiskom s naslovom *Liturgika* ili što slično. No, objelodanjena je naravno knjiga – prijevod *Uvod u katoličku liturgiju* suvremenog njemačkog liturgičara Adolfa Adama, koja je izišla 1993. u Zadru među izdanjima Hrvatskog instituta za liturgijski pastoral, u biblioteci *Fons et culmen*. Na prijevodu su radili naši liturgičari i znalci njemačkoga jezika; teološku lekturu napravio je i zapravo uredio ovo hrvatsko izdanje dr. Anton Benveniste. O knjizi je kod nas već pisano i vjerujem da će biti još, – ona to zaslužuje. Ovdje ćemo reći tek nešto o tretmanu glazbe u ovom *Uvodu u katoličku liturgiju*.

Evo ipak nekoliko općih pripomena. "Iz svakog se retka i poglavlja vidi" da je to pisao stranac, i to Nijemac. Iako je Katolička crkva jedna i jedinstvena, i uza svu dopuštenu slobodu u liturgiji, osobito nakon koncila, katolička liturgija (zapadnog rimskog obreda) također je u biti jedna i jedinstvena; u ovoj knjizi ipak se očituje naglašena želja za većom "nejedinstvenošću". Za naše prilike relativno često se uspoređuje katolička liturgija s protestantskom; nama su ovdje, ako ništa drugo ne uzmemo u obzir, barem prostorno bliži pravoslavci. U samom prijevodu trebalo je više paziti na terminološko ujednačavanje čitavog djela. Latinski citati negdje jesu a negdje nisu prevedeni; često su ostali neprevedeni upravo oni manje poznati ili možda teže shvatljivi i prevodljivi. Na početku spomenuta Kniewaldova *Liturgika* nigdje nije navedena, ni u literaturi ni u tekstu. Neke se stvari pretpostavljaju a neke ponavljaju. Sasvim je normalno da će u ovakvoj jednoj knjizi biti riječi i o glazbi, kad se zna njena uloga u liturgiji. Opća primjedba bila bi da se relativno malo govori o ulozi glazbe u liturgiji, posebno neadekvatno je inkorporirana naša, osobito pučka, tradicionalna, glagoljaška glazbena baština. Knjiga se dijeli u dva dijela: u prvom dijelu peto poglavlje naslovljeno je *Glazba u bogoslužju*, s dva podnaslova *Povijesni pregled* i *Bogoslužna glazba nakon II. vatikanskog sabora*. Razumije se, da se na više mjesta u različitim poglavljima spominje glazba. Osim poznatih nam stavova i povijesnih činjenica nalazimo, rekao bih, barem za naše prilike, i novih povijesnih glazbeno-liturgijskih detalja a i neke nove naglaske. Temelj ove *liturgike* je Liturgijska konstitucija *Sacrosanctum concilium* i sve što je nakon nje i iz nje izišlo i proizišlo.

U prvom poglavlju *Narav i značenje liturgije* prvi put su spomenute riječi: glazba, pjevač i zbor u dijelu naslovljeno *Nosilac (subjekt) liturgije*; razumije se, i pjevač i zbor su, na svoj način, nositelji odnosno subjekti liturgije. Iz drugog poglavlja citirat ću pasus iz teksta *Učinci konstantinovskog*

preokreta za bogoslužje. "Dok se tako Crkva prema nekom razvoju sjaja koji je dolazio izvana pokazala otvorenom, dotle se držala odbojno otklanjajući prema bogatoj glazbenoj kulturi antike. To će prije svega biti stoga što su kod raznovrsnih poganskih žrtava glazbeni instrumenti igrali veliku ulogu i držali su se dijelom kulta. U Rimljana je kod svake žrtve bila propisana frula, a u Grka lira i timpan. Glazba se upotrebljavala za tjeranje zlih duhova, a dozivanje bogova. Umjesto toga kršćani se zadovoljavaju rezponzorijskim pjevanjem. Istom su kasnije prihvatili također antifonalno (s dvije pjevačke grupe)..." U istom povijesnom pregledu ne spominje se papa Grgur Veliki, a glazba se gotovo zaobilazi kad se govori o povijesnom slijedu *Od Tridentinskog do II. vatikanskog sabora*; tek se kao usput u opisu katoličke liturgijske obnove u XIX. stoljeću spominje rad benediktinaca iz Solesmesa. Čini mi se da je cecilijanski pokret i uloga sv. Pija X. u ovom pregledu nedovoljno istaknuta. Zanimljivo je da se instrukciju Kongregacije obreda *De musica sacra et sacra liturgia* iz 1958. drži kao korak natrag službene Crkve u reformi katoličke liturgije općenito. U tekstu pod naslovom *Drugi vatikanski sabor i posaborski razvoj* primjećuje se kao neki antirimski naboj.

Govoreći o službenim liturgijskim knjigama nakon Koncila nabrajaju se: *Kyriale simplex* (1956.), *Graduale simplex* (1967.), *Ordo cantus Missae* (1972.), privatno izdanje *Graduale ss. Romanae Ecclesiae* (Solesmes 1972.), *Ordo cantus officii* (1983.), zatim (neke) hrvatske crkvene pjesmarice.

Peto poglavlje je, dakle, *Glazba u bogoslužju*. U knjizi od 400 stranica glazbi je posvećeno (tek) deset stranica, od čega i opet na više od šest stranica donesen je povijesni pregled; tek su posljednje tri stranice naslovljene *Bogoslužna glazba nakon II. vatikanskog sabora*. Znamo za VI. poglavlje Konstitucije *Sacrosanctum Concilium* i za *Instrukcije o glazbi u liturgiji* u kojoj su bila konkretizirana i protumačena možda manje jasna pitanja iz same Konstitucije. Ističe se kako glazba nije više tek ukras i ured liturgije, nego je sama liturgija. A što se tiče instrumentalne glazbe, razumije se, u prvom redu orguljske, evo zgodnog citata: "instrumentalna i orguljska glazba nastavlja tako reći bezriječnu muziku ranokršćanskog alelujskog jubilusa. Postoje, naime, zbiljnosti koje mogu biti doživljene i izražene samo sredstvima umjetnosti". Glazba, iako je u liturgiji *fons et culmen*, kako rekosmo i sama liturgija, ima karakter, značenje i obilježje služenja. Liturgija je dio Crkve kojoj je temeljna značajka služenje. Dobro je uočeno da je uvođenje narodnog jezika u liturgiju, za glazbu bio veliki "stres", ali i izazov i šansa.

Liturgija i pučka pobožnost šesto je poglavlje ove *Liturgike*. Uzevši u obzir što je sve značila za širenje, održavanje i doživljavanje pobožnosti, osobito kod nas, onda su tek tri stranice ovoga poglavlja rječit dokaz kako je nedovoljno vrednovana. U drugom dijelu knjige, u *Posebnoj liturgici*, od osmoga do dvadesetdrugoga poglavlja gotovo da nema spomena glazbe.

U svakom slučaju dobro je što imamo ovu knjigu *Uvod u katoličku liturgiju*. Očekujemo sada od brojnih naših liturgičara, od jednoga ili ekipe, ne samo *uvod* nego pravu i potpunu *Liturgiku*, koja će biti liturgika opće Crkve, katolička i pod mnogim vidovima naša, u kojoj će, razumljivo, i crkveni glazbenici, teoretičari i praktičari, dati svoj prilog. Nedostaje nam, dakle, velika naša *Liturgika*, kao ona, u svoje vrijeme i za svoje vrijeme, spomenuta Kniewaldova.

Petar Zdravko BLAJIĆ